

УДК 793.3

ХОРЕОГРАФІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МИСТЕЦТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»

Хоцяновська Л.Ф.

Київський національний університет культури і мистецтв

У статті охарактеризовано аспекти вивчення хореографії в контексті дисципліни «Мистецтво балетмейстера». Визначено дефініції мистецтво, творчість, ремесло, жанр хореографії, вид хореографії. Розкрито просторово-часову природу хореографії та її місце серед інших видів мистецтва. З'ясована жанрова структура хореографічного мистецтва та система видового розподілу.

Ключові слова: хореографія, мистецтво балетмейстера, жанр хореографії, вид хореографії.

Постановка проблеми. Діяльність балетмейстера сучасної класичної хореографії вимагає від нього оволодіння низкою професійних якостей. Виховання цих якостей – одне з головних завдань підготовки балетмейстерів.

Головна увага викладача має бути звернена на розвиток у студентів здібності мислити хореографічними образами. При цьому необхідно, щоб образне хореографічне мислення, набуваючи все більшої глибини й актуальності змісту, ставало для молодого балетмейстера природною формою мислення. В прямому зв'язку з головним завданням – завдання виховання «гострого» професійного погляду як необхідної умови для дійсно творчого проникнення хореографа в навколишнє життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вивчаючи літературу, що присвячена питанням викладання мистецтва балетмейстера насамперед слід звернутись до навчальних посібників «Сочинение танца» Р. Захарова та «Искусство балетмейстера» І. Смірнова, що вийшли друком у вісімдесятих роках минулого століття, але і по сьогодні залишаються головним керівництвом у мистецтві виховання балетмейстера. У них досліджується основоположні і актуальні проблеми професійного хореографічного мистецтва. Продовжують ряд сучасні видання – монографії І. Г. Єсаулова [2] та Р. С. Заріпова [3], А. Самохвалової, де висвітлюються деякі питання історії та основоположні питання теорії балетмейстерського мистецтва.

Упродовж останніх років з проблематики підготовки професіоналів хореографічного мистецтва були опубліковані зокрема наукові праці таких вітчизняних дослідників – О. Бикової відносно індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів [6], А. Рехвіашвілі [5] та О. Білаш [1], [5] стосовно важливих компонентів створення балетної вистав, сюжетних і безсюжетних хореографічних композицій.

Як бачимо, перелічені ґрунтовні праці стосувалися насамперед основоположних і актуальних проблем професійного хореографічного мистецтва і балетної педагогіки. Спеціалізованого дослідження хореографії як об'єкту вивчення на уроках з дисципліни мистецтво балетмейстера здійснено не було, що звісно актуалізує науковий пошук і систематизацію сучасних відомостей про мистецтво хореографії.

Метою даної статті є узагальнення й систематизація відомостей про хореографічне мистецтво у контексті його вивчення на уроках з дисципліни «мистецтво балетмейстера». Мета зумовлює наступні завдання:

- обґрунтувати дефініції мистецтво, творчість і ремесло;
- з'ясувати місце хореографії серед інших видів мистецтва;
- розкрити просторово-часову природу хореографії;
- визначити жанрово-видову структуру хореографії.

Виклад основного матеріалу. Мистецтво – форма засвоєння дійсності через художні образи. Мистецтво відображає життя і є виявленням духовної культури суспільства. Твір мистецтва народжується художньою творчістю. Творчість – діяльність людини, що породжує щось нове, чого ніколи раніше не було. Творчість обов'язково містить у собі опанування ремесла, яке виступає як своєрідний трамплін для творчості, сприяє накопиченню творчого досвіду. Ремесло є культура професійних навичок і технічних прийомів.

Реалізація творчості у сфері мистецтва пов'язана з художньою творчістю, в основу якої покладено процес створення естетичних цінностей. Реальні форми художньої діяльності (картини, скульптури, будівлі, вистави, муз. твори) складають види мистецтва.

Історично сформувалась класифікація видів мистецтв на основі засобів матеріального втілення художнього змісту. Видова структура мистецтва виділяє класичні, похідні від класичних та некласичні види.

Класичні види мистецтва:

- архітектура;
- скульптура;
- живопис;
- музика;
- хореографія;
- театр;
- кінематограф.

Похідні від класичних:

- графіка;
- декоративно-прикладне мистецтво.

Некласичні види мистецтва:

- фотографія;
- цирк;
- телебачення.

Класифікація мистецтв за ознаками зображальності і виразності, видовищності, простоти і синтетичності пропонує наступний розподіл.

Образотворчі види:

- архітектура;
- скульптура;
- живопис.

Синтетичні види:

- хореографія;
- театр;
- кінематограф;
- цирк;
- телебачення.

Музика характеризується як найабстрактніший вид мистецтва, що діє напругу на почуття.

Види мистецтва різняться передусім засобами, матеріалом втілення художнього змісту. Музика створюється засобом звуку і ритму. Живопис – кольором і формою (площинною). Скульптура – об'ємними формами. Хореографія – ритмічними рухами об'ємних форм.

Хореографія серед інших видів мистецтв, її специфічні особливості. Хореографія, як танцювальне мистецтво взагалі, визначається як вид мистецтва, у якому основою художнього образу є рух, безпосередньо пов'язаний з ритмом.

Хореографія як танцювальне мистецтво взагалі містить у собі балет, народний танець, бальний, сучасні сценічно-театральні види. Сучасні популярні форми хоча і належать до стихії танцю, не є хореографією, мистецтвом, тому що мистецтво передбачає неповторність твору і його виконання, вимагає високих професійних навичок.

Хореографія сформувала цілу систему специфічних виразних засобів і прийомів, свою виразну художню мову, за допомогою якої створюється хореографічний образ. Хореографічний образ має умовно-узагальнений характер і розкриває внутрішній стан і духовний світ людини. Хореографічний образ виникає з музично-ритмічних рухів, акторської гри виконавців, художнього оформлення (костюми, грим, декорації, світло), та має співпадати з музичним образом.

Специфічною особливістю мистецтва хореографії є її безпосередній зв'язок з музикою, яка допомагає розкритись хореографічному образу у всій яскравості і повноті, впливає на його емоційність.

Музичний твір створює композитор, музикант, виконуючи твір, надає йому життя. Інтерпретуючи твір у процесі виконання артист стає співавтором композитора. У хореографії цей зв'язок ускладнюється – виникає постать балетмейстера, хореографа. Саме цей потрібний союз робить хореографію окремим видом мистецтва.

Специфічною особливістю хореографічного мистецтва є його просторово-часова природа. Музика є часовим видом мистецтва. Музичний твір будується у часі і існує у момент виконання. Хореографія теж. Створений хореографічний твір зберігається в пам'яті постановника, виконавців, але втілюється і стає досяжним для глядача тільки під час виконання. Створення художнього образу безпосередньо на очах у глядача є особливістю мистецтва хореографії.

Побутовий відеозапис хореографічного твору не буде мати відповідного до живого перегляду художнього впливу. А професійна зйомка – інший вид мистецтва, тому що використовує специфічні художні засоби кіномистецтва або телебачення (плани, ракурси, монтаж тощо).

Порівняємо хореографію з різними видами мистецтва. Хореографія подібна до скульптури – для обох цих видів властиві об'єм та пластика. Також вона подібна до живопису – портал сцени нагадує живописне полотно із зображеними на ньому героями. Малюнок танцю (паралельні та перпендикулярні лінії, дуги та кола, вибудовані у просторі), використання багаторівневих конструкцій, подіумів, розміщення на них елементів хореографічної дії споріднює хореографію з архітектурою. Архітектура та образотворчі мистецтва будуються у просторі і називаються просторовими.

Хореографічний твір будується як у часі, так і у просторі, отже хореографія є просторово-часовим мистецтвом.

Іншою специфічною особливістю хореографії виступає її синтетичність.

Хореографія є синтетичним видом мистецтва, тому що хореографічний твір поєднує у собі музику, танець, драму, образотворче мистецтво. Вершиною хореографічного мистецтва, найдосконалішою і найскладнішою його формою є балет.

Жанр мистецтва як відпрацьоване поняття для визначення внутрішньо-родових підрозділів мистецтва притаманний і хореографії. Жанр – рід твору, що характеризується сукупністю змістовних особливостей, що залежать від ідейно-тематичної спрямованості твору. Жанр показує відношення автора до зображуваних подій. У хореографії виділяються основні та змішані жанри. Основні: трагедійний, драматичний, ліричний, комедійний та епічний (або історичний). Поєднання основних жанрів у хореографічному творі народжує змішані жанри, наприклад: лірико-драматичний, епіко-трагедійний тощо.

Рід твору, що характеризується сукупністю формальних особливостей, таких як втілення ознак епохи, способу життя і поведінки людей, називається видом хореографії. Система видового розподілу в хореографічному мистецтві реалізується наступним чином:

– *автентичний танець* – такий, що виконується в природному середовищі жителями певної місцевості під час традиційних свят і обрядів;

– *побутовий масово-популярний танець (social dance)* – розважальна, не професійна форма танцю, складова масової музично-танцювальної культури сучасності;

– *історико-побутовий танець* – зразок побутової танцювальної культури певної історичної епохи;

– *народно-сценічний танець* – танець, що виконується на сцені через певну стилізацію форми, жанру з позиції балетмейстера;

– *характерний танець* – використовується в балетних виставах як частина театралізованої сценічної дії, втілює характер певного народу або персонажу;

– *бальний танець* – одна з форм хореографії, що має канонізований стандарт європейського та латиноамериканського конкурсних танців;

– *класичний танець* – система, в яку входять рухи не в емпірично даній формі, а в абстрагованому до формули вигляді;

– *балет* – театральна і найвища форма класичного танцю;

– *модерн* – як загальне поняття форм, стилів, напрямів сучасного сценічного хореографічного мистецтва.

Окремо виділимо узагальнені поняття – стилізований танець і естрадний танець. *Стилізований танець* народжений уявою та фантазією постановника. Йому притаманна сукупність національних або історичних художніх особливостей, тобто у вигаданих танцях присутні найбільш характерні ознаки народної танцювальної культури, чи культури певної епохи. *Естрадний танець* – танець, що виконується на естраді (концертній сцені), може належати до різноманітних видів хореографії, часто будується на суміші лексики різних технік.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Ознайомлення з сутністю та змістом балетмейстерської професії, сферою його творчої діяльності розпочинається з детального розгляду хореографії як одного з видів мистецтв. Хореографія містить у собі поєднання творчого початку і навиків ремесла. Обов'язковим етапом становлення балетмейстера є оволодіння ним культурою професійних навичок і технічних прийомів.

Специфічними особливостями хореографії є її синтетична і просторово-часова природа, а також потрійний союз композитор-музикант-балетмейстер, що відокремлює хореографію як особливий вид мистецтва. Жанр хореографічного твору характеризується сукупністю змістовних особливостей, що залежать від ідейно-тематичної спрямованості твору, на відміну від роду хореографічного твору, що характеризується сукупністю формальних особливостей, таких як втілення ознак епохи, способу життя і поведінки людей. Система видового розподілу хореографії включає: автентичний, побутовий масово-популярний, історико-побутовий, народно-сценічний, характерний, бальний, класичний, модерн танець та балет як вищу форму прояву сценічного хореографічного мистецтва. Окремо виділяються узагальнені поняття: стилізований та естрадний танець.

Науковий інтерес представляють подальші дослідження взаємовпливу і взаємопроникнення різних видів і жанрів хореографії, що є ознакою сучасного культурного процесу, та шляхи синтезу різних галузей художньої культури.

Список літератури:

1. Білаш О. С. (2016). Дисципліна «Мистецтво балетмейстера» у підготовці бакалавра хореографії. Хореографія XXI століття: мистецький та освітній потенціал, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 221-223). Київ.
2. Есаулов И. (2000). Хореодраматургия. Искусство балетмейстера. Ижевск: Удмуртский университет.
3. Зарипов Р. (2008). Драматургия и композиция танца: взгляд из зрительного зала. Новосибирск.
4. Мова Л. В. (2013). Проблемы развития личности студента в процессе профессиональной подготовки на занятиях по дисциплине «Искусство балетмейстера». Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2013 р. (с. 75-79). Київ.
5. Рехвіашвілі А. Ю., Білаш О. С. Мистецтво балетмейстера: навч. посіб. – Київ: КНУКіМ, 2017. – 152 с.
6. Самохвалова А. В. (2013). Мистецтво виховати балетмейстера Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. 103-105). Київ.
7. Фриз П. І. (2008) Мистецтво балетмейстера. Дрогобич: Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка.
8. Шариков Д. І. (2008) Класифікація сучасної хореографії: напрями, стилі, види. К.: Видавець Вадим Карпенко.

Хоцяновская Л.Ф.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ХОРЕОГРАФИЯ КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «ИСКУССТВО БАЛЕТМЕЙСТЕРА»

Аннотация

В статье охарактеризовано аспекты изучения хореографии в контексте дисциплины «Искусство балетмейстера». Определены дефиниции искусство, творчество, ремесло, жанр хореографии, вид хореографии. Раскрыта пространственно-временная природа хореографии и её место среди других видов искусства. Выяснена жанровая структура хореографического искусства и система видового разделения.
Ключевые слова: хореография, искусство балетмейстера, жанр хореографии, вид хореографии.

Khotsyanovska L.F.

Kyiv National University of Culture and Arts

CHOREOGRAPHY AS AN OBJECT OF STUDYING THE DISCIPLINE «THE ART OF A CHOREOGRAPHER»

Summary

The article describes the aspects of the study of choreography in the context of the discipline «The Art of a Choreographer». Definitions are defined art, creativity, craft, the genre of choreography, the type of choreography. The spatial-temporal nature of choreography and its place among other types of art are revealed. The genre structure of choreographic art and the system of species distribution are determined.
Keywords: choreography, the Art of a Choreographer, the genre of choreography, the type of choreography.